

03.09.2021

POL-2021-84516

viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö Arviomuistio rikosvahinkolaista

Poliisihallituksen lausunto

1. Yleiset huomiot rikosvahinkolaista

1.1. Onko rikoksen uhrin ja surmansa saaneen henkilön läheisten korvaussuoja rikosvahinkolain perusteella nykyisellään riittävä?

Kyllä, tarvetta rikosvahinkolain muuttamiselle ei ole.

Ei, rikosvahinkolakia tulee muuttaa.

Poliisihallitus tukee rikosvahinkolain muutoksia rikosten uhrien ja surmansa saaneen henkilön läheisten korvaussuojan parantamiseksi. Vaikka lähtökohtaisesti rikoksentekijä itse vastaa aiheuttamiensa vahinkojen korvaamisesta, he ovat usein vähävaraisia tai varattomia. Rikosvahinkolailta kuitenkin pyritään taloudellisesti kompensoimalla saattamaan rikoksen uhri ja erityisissä tapauksissa hänen lähiomaisensa siihen asemaan, missä he olisivat ilman rikoksen tapahtumista.

Rikosvahinkolain mahdollisten muutosten osalta tulisi huomioida myös se, että ratkaisut tukisivat osaltaan uusintarikollisuuden torjuntaa ja ylisukupolvisen väkivallan torjuntaa ja etenkin lasten asema ja kasvun turvaaminen tulisi huomioiduksi.

2. Rikosvahinkokorvausten enimmäismäärät

2.1. Miten arvioitte arviomuistiossa esiintuotuja rikosvahinkolain perusteella maksettavien korvauskattojen tasokorotuksia?

A) Tasokorotukset ovat kannatettavia sekä aineettomista vahingoista että henkilövahingosta ja kärsimyksestä maksettavasta yhteiskorvauksesta.

B) Tasokorotukset ovat kannatettavia vain aineettomien vahinkojen osalta ja yhteiskorvauksen korvauskaton korottamisen sijasta voitaisiin säätää korvauskatto koskemaan vain aineettomia vahinkoja ja sairaanhoito- ja muut kulut korvattaisiin aiheutuneiden kustannusten mukaisesti.

C) Korvauskattoihin ei ole tarvetta tehdä tasokorotuksia eikä muillekaan muutoksille ole tarvetta.

D) Ehdotetaan jotakin muuta, mitä?

On uhrin edun mukaista, että rikosvahinkolain perusteella maksettavat korvaukset ovat mahdollisimman lähellä tuomioistuinten määäämiä ja samalla vahingonkorvauslakiin perustuvia korvauksia. Näin ollen Poliisihallitus kannattaa ehdotusta, jonka mukaan korvauskatto koskisi aineettomia vahinkoja ja henkilövahingoista aiheutuneet todelliset kustannukset korvattaisiin RVL:n perusteella täysmääräisesti.

Erityisesti aineettomien vahinkojen osalta enimmäiskorvausmäärien tarkistamista olisi perusteltua harkita. Esimerkiksi henkilö, jolle rikoksesta aiheutuu vakava henkilövahinko, on yleensä vahingon vuoksi sellaisessa asemassa, että tuomittu korvaus olisi hänelle kokonaisuudessaan tarpeellinen.

Enimmäiskorvausmäärien tason korottamista puoltaa myös se, että rikoksen uhri joutuisi tällöin jossain tapauksissa vaatimaan korvausta suoraan rikosentekijältä. Koska ne tilanteet, joissa tuomittu korvaus ylittää RVL:n mukaisen enimmäiskorvauksen, koskevat yleensä vakavia väkivalta- ja seksuaalirikoksia, se, että uhri joutuu korvauksen saadakseen olemaan yhteydessä rikosentekijään vuosienkin ajan rikoksen tapahtumisen jälkeen korvausasian suhteen, saattaa olla uhrille uudelleen kuormittava kokemus.

3. Valtiokonttorin maksusitoumus

3.1. Kannatatteko Valtiokonttorin etukäteistä maksusitoumusta rikoksen uhrin ja henkirikoksen uhrin läheisen sairaanhoitokuluina korvattavista terapiakuluista?

Kyllä

Poliisihallitus pitää perusteltuna madaltaa rikosvahinkolakia uudistamalla uhrin sekä henkirikoksen uhrin läheisen kynnystä hakea tarvitsemaansa ammattiapua. Uudistus olisi omiaan tukemaan uhrin tai läheisen tehokkaampaa toipumista.

Jos läheisellä olisi mahdollisuus saada Valtiokonttorilta vuoden 2009 arviomuistiossa esitetyllä tavalla maksusitoumus hoitokulujen korvaamisesta, surmansa saaneen läheisen olisi helpompi hakeutua toipumisensa kannalta tarpeelliseen hoitoon mahdollisimman pikaisesti tai sopivalla hetkellä, jonka johdosta voimassaoloaika ei voisi olla liian lyhyt.

4. Rikosvahinkolain perusteella suoritettava kärsimyskorvaus

4.1. Tulisiko ja miltä osin rikoksen uhrin oikeutta kärsimyskorvaukseen rikosvahinkolain nojalla laajentaa?

Poliisihallitus kannattaa sitä, että syrjintärikoksen uhrilla olisi jatkossa oikeus kärsimyskorvaukseen rikosvahinkolain nojalla.

RVL:ssa uhrin oikeus saada kärsimyskorvausta valtion varoista on rajattu koskemaan pääasiassa vakavia, henkilöön kohdistuvia loukkauksia. Toisaalta sen perusteella korvataan myös laittomasta uhkauksesta ja vainoamisesta aiheutunut kärsimys, joka joissakin lievemmissä tapauksissa saattaa uhrin kannalta olla vähäisempää kuin esimerkiksi syrjinnästä, salassapitorikoksesta, tietosuojarikoksesta tai identiteettivarkaudesta rikoksen uhrille aiheutuva kärsimys.

Tieto- ja viestintärikokset ovat luonteeltaan usein isoon, ennalta määrittelemättömään ihmisjoukkoon kohdistuvia rikoksia, jotka ovat nyt rikosmäärissä olleet nousussa. Tieto- ja viestintärikoksista voi aiheutua uhreille kärsimystä lähinnä sellaisissa tapauksissa, joissa uhrin arkaluonteisia ja henkilökohtaisia tietoja päätyy väärin tahojen käsiin ja niitä jaetaan tai niitä uhataan jakaa eri tahojen saataville tai niitä käytetään väärin vahingoittamistarkoituksessa. Toisaalta on otettava huomioon, että tieto- ja viestintärikoksiin syyllistyneiltä valtion varoista maksettujen korvausten periminen voi olla vaikeaa, sillä näihin rikoksiin syyllistyneet jäivät usein tuntemattomiksi. Lisäksi on huomattava, tietoverkossa tehdyt rikokset on voitu tehdä missä tahansa ja myös uhreja voi olla ympäri maailmaa.

4.2. Kannatatteko surmansa saaneen henkilön läheisen oikeutta kärsimyskorvaukseen rikosvahinkolain nojalla?

Kärsimyskorvauksella voitaisiin kattaa erilaisia kustannuksia, joita läheisen odottamattomasta kuolemasta aiheutuu. Kärsimyksestä myönnettävällä korvauksella koetaan olevan symbolista merkitystä surmansa saaneen läheisille. Heille saattaa olla tärkeää, että läheisen ihmisen kuolemasta rikoksen uhrina aiheutuneet surun ja ahdistuksen tunteet tunnustettaisiin yhteiskunnan taholta suorittamalla korvausta menetyksen aiheuttamasta kärsimyksestä. Kärsimyskorvauksen palauttamista perustellaan myös sillä, että tuomittuja korvauksia saadaan vain harvoin perityksi rikoksentekijältä, joka yleensä on maksukyvytön.

Surmansa saaneen läheiset kokevat myös korvausten perimisprosessin erittäin raskaaksi joutuessaan henkisesti raskaan surutyön lisäksi olemaan tekemisissä rikoksen tapahtumisen jälkeenkin tekijän kanssa ja hakemaan korvauksia useamman kerran jopa vuosien ajan rikoksen tekohetkestä. Moni luopuu tämän vuoksi korvausten perintäyrityksistä, osa myös sen vuoksi, että he eivät halua olla rikoksen tekijään minkäänlaisessa yhteydessä.

Henkirikosten määrä on myös Suomessa pysynyt melko vakiintuneena, jolloin tulevien korvausmäärien suuruus voisi olla arvioitavissa suuntaa antavana.

4.3. Mikä olisi rikosvahinkolain nojalla surmansa saaneen henkilön läheiselle suoritettavan kohtuullisena pidettävän kärsimyskorvauksen enimmäismäärä?

Poliisihallituksella ei ole kantaa enimmäismäärän summasta.

5. Korvausten yhteismäärästä tehtävä perusvähennys

5.1. Tulisiko rikosvahinkolain 20 §:n mukainen perusvähennys kumota?

Perusvähennyksen määrä on nykyään 220 euroa, mutta sillä on merkitystä erityisesti vähävaraisille uhreille. Vahinkoa kärsineen on yritettävä periä tätä omavastuusuutta rikoksen tekijältä joko suoraan tai ulosoton kautta. Mahdollisuudet saada perusvähennyksen määrää rikoksen tekijältä ovat usein vähäiset. Rikoksen uhri joutuisi korvauksen saadakseen olemaan yhteydessä rikoksen tekijään, mikä joissakin tapauksissa saattaisi vaikeuttaa myös hänen toipumistaan rikoksen aiheuttamasta kuormasta. Korvausoikeuden väärinkäytökset lienevät kuitenkin pienet, perusvähennyksen ratkaisusta huolimatta.

Perusvähennyksestä luopuminen saattaisi selkeyttää rikosvahinkojen korvausjärjestelmää ja saattaisi tehdä siitä rikoksen uhrille helpommin ymmärrettävän ja sitä kautta oikeudenmukaisuuden tunteen kasvamisen korvausjärjestelmää kohtaan. Toisaalta perusvähennyksestä luopuminen saattaisi johtaa siihen, että Valtiokonttorin käsiteltäväksi saattaisi tulla nykyistä enemmän pieniä summia koskevia korvaushakemuksia. Pohjoismainen vertailu saattaa antaa aiheeseen seuraamuksien syntymisestä etukäteistietoa.

Poliisin velvollisuutena on antaa uhrille tietoa korvausjärjestelmästä. Myös poliisin tutkinnassa työskentelevien neuvontataitojen kasvu saattaa nousta korvausjärjestelmän selkeyttämisellä.

5.2. Tulisiko Valtiokonttorin maksamalle korvaukselle asettaa jokin alaraja, mikä?

Alaraja voisi olla esimerkiksi sellainen määrä, jossa pelkästään hakemuksen hallinnolliset kustannukset ovat suuremmat kuin haettava korvaus. 200 euroa on jo merkittävä summa niille vähävaraisille uhreille, jotka ovat muutenkin yhteiskunnallisesti haastavassa asemassa.

6. Valtiokonttorin tiedonsaantioikeudet

6.1. Kannatatteko Valtiokonttorin tiedonsaantioikeuksien laajentamista?

Kyllä

Tiedonsaantioikeuden laajentaminen tehostaisi Valtiokonttorin toimintaa ja vähentäisi korvauksen hakijalle aiheutuvaa vaivaa. Jos tiedonsaantioikeus laajennettaisiin koskemaan myös muita sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita kuin viranomaisia, Valtiokonttori voisi pyytää korvausasian selvittämiseksi välttämättömiä asiakirjoja ja tietoja suoraan terveydenhuollon ammattihenkilöltä, terveydenhuollon toimintayksiköltä, vahinkoa kärsineen kuntoutusta hoitavalta taholta, muulta terveydenhuollon toimintayksiköltä sekä sosiaalipalveluiden tuottajalta tai toimintayksiköltä.

Vastaavasta tiedonsaantioikeudesta korvausasiaa selvittävälle taholle säädetään liikennevakuutuslain (460/2016) 82 §:ssä sekä työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 252 §:ssä.

7. Muut huomiot

7.1. Muut huomiot arviomuistiosta ja rikosvahinkolaista

Uudistusten välilliset vaikutukset voivat näkyä ei vakavimpien piilorikollisuuden saraan kuuluvien rikosilmoitusten määrän kasvussa, jos uudistus kannustaisi korvausoikeuden parantumisen myötä rikoksesta ilmoittamiseen tai vastaava muu välillinen vaikutus. Lisäksi poliisin voisi olla korvausjärjestelmän kokonaisuuden selkeyttämisen kautta helpompi opastaa asiakastaan oikein hänelle kuuluvien palveluiden piiriin.

poliisiylitarkastaja

Minna Ketola

poliisitarkastaja

Anna-Riina Korteniemi

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 03.09.2021 klo 12:21. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimosta.

Liitteet

Jakelu

Oikeusministeriö

Tiedoksi